

فصلنامه علمی پژوهشی دانش سرمایه‌گذاری
دوره ۱۵ / شماره ۳ (پیاپی ۵۹) / پاییز ۱۴۰۵
صفحه ۳۱۹ تا ۳۳۲

روند ناترازی بانکها در سیستم های مالی، عوامل، تأثیرات و راهکارها

عباس صالحی فرد

گروه مدیریت مالی، واحد شهر قدس، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران، (نویسنده مسول)
salehifarda@yahoo.com

حمیدرضا کردلوئی

گروه مدیریت مالی، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
hamidreza.kordlouie@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۳/۲۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۵/۱۴

چکیده

ناترازی بانکی به وضعیتی اطلاق می‌شود که در آن منابع و تسهیلات مالی بانکها نسبت به تعهدات و سپرده‌های وارد شده به بانکها ناتراز است. به عبارت دیگر، ناترازی بانکی را می‌توان به عدم توازن بین دارایی‌ها و بدهی‌های بانکها توصیف کرد. وقوع ناترازی در بانکها می‌تواند تأثیرات جدی بر منابع و تسهیلات مالی بانکها، به خصوص نسبت به تعهدات و سپرده‌ها داشته باشد. هدف اصلی این پژوهش، بررسی راهکارهای اجرایی برای حل معضلات ناترازی بانکها در ایران است. ابتدا با بررسی کلی ناترازی بانکها براساس مطالعات انجام شده در بانک مرکزی ایران و اطلاعات ارائه شده، تصویری کلی از مشکلات آن ارائه می‌گردد. در ادامه اطلاعات مالی و عملکرد بانک از منابع مختلف مانند صورت‌های مالی، گزارشات سالانه، گزارشات مدیریت و سایر منابع مرتبط جمع‌آوری می‌شود. در ادامه داده‌های جمع‌آوری شده تجزیه و تحلیل خواهد گردید و عوامل ناترازی بانکها شناسایی و تحلیل می‌گردد و در ادامه فهرست اولیه از رفع راهکارهای ناترازی بانکها تدوین و در انتها راهکارهای تدوین شده پیاده‌سازی خواهد گردید.

واژه‌های کلیدی: ناترازی بانکها؛ سیستم های مالی، دارایی و بدهی های بانکی

۱- مقدمه

مدیریت بانک‌ها و مؤسسات اعتباری بانکی و غیربانکی در کشور با چالش‌های متعددی روبرو است. برخی از این چالش‌ها شامل: تحقیقات و توسعه فناوری: صنعت بانکداری و مالی در حال تغییر و رشد سریعی قرار دارد. اصلاحات تکنولوژیکی، ظهور فناوری‌های جدید و توسعه روش‌های مالی نوآورانه، برای مدیران بانکی و مؤسسات اعتباری چالش‌های عمده‌ای به همراه دارد. ایجاد یک بستر فناوری مناسب و پیاده‌سازی نوآوری‌های مورد نیاز باعث افزایش رقابت‌پذیری و بهبود عملکرد این مؤسسات خواهد شد. مدیریت ریسک: برای بانک‌ها و مؤسسات اعتباری، مدیریت ریسک امری حیاتی است. تغییرات در شرایط اقتصادی، سیاسی و مالی، عوامل خارجی ناگوار، تغییرات قوانین و مقررات و عدم پایبندی به استانداردهای بین‌المللی می‌توانند منجر به افزایش ریسک‌های متعددی شود. مدیریت صحیح ریسک‌ها به طور استراتژیک و بهبود فرآیندهای مرتبط با آن از جمله چالش‌های مهم در این زمینه است. تأمین مالی و منابع: برخی از بانک‌ها و مؤسسات اعتباری با مشکلات تأمین منابع مالی مواجه هستند. این منابع مالی عمدتاً از طریق سپرده‌ها، وام‌ها، اعتبارات بین‌المللی و سهامداران حاصل می‌شوند. اما نوسانات در بازار مالی می‌تواند تأثیری بر تأمین منابع مالی داشته باشد و بانک‌ها را در معرض چالش قرار دهد.

رفتار متغیرهای کلان در اقتصاد ایران می‌تواند تأثیر قابل توجهی بر ناترازی بانک‌ها داشته باشد. برخی از مهم‌ترین متغیرهای کلان در اقتصاد شامل رشد اقتصادی، نرخ تورم و نرخ بهره‌برداری نقدینگی هستند. اگر اقتصاد به طور کلی به خوبی رشد کند و تولید و درآمد جامعه افزایش یابد، احتمال ایجاد ناترازی در بانک‌ها کاهش می‌یابد. در این حالت، افزایش فعالیت اقتصادی و درآمدهای بانک‌ها منجر به کاهش خطرات ناترازی می‌شود. همچنین، نرخ تورم نیز می‌تواند تأثیر مهمی بر ناترازی بانک‌ها داشته باشد. اگر نرخ تورم بالا باشد، ارزش دارایی‌ها و سرمایه‌گذاری‌ها کاهش می‌یابد و این ممکن است باعث افزایش خطرات ناترازی برای بانک‌ها شود. علاوه بر این، نرخ بهره‌برداری نقدینگی همچنین می‌تواند تأثیرگذار باشد. در صورتی که نرخ بهره‌برداری نقدینگی بالا باشد و نرخ بهره‌برداری از سرمایه‌ها پایین‌تر از آن باشد، بانک‌ها به مشکل نقدینگی برخورد می‌کنند و این می‌تواند منجر به ناترازی در بانک‌ها شود. به طور کلی، رفتار متغیرهای کلان در اقتصاد ایران می‌تواند تأثیر مستقیم و غیرمستقیمی بر ناترازی بانک‌ها داشته باشد. برای کاهش ناترازی بانک‌ها، لازم است که روند رشد اقتصادی بهبود یابد، نرخ تورم کنترل شود و نرخ بهره‌برداری نقدینگی مناسب تنظیم شود.

علل داخلی ناترازی بانکهای کشور ممکن است شامل عواملی مانند اعطاء قروض بدون استانداردهای کافی: برخی بانک‌ها ممکن است به دلیل فشار رقابتی یا دستورات سیاسی، قروض را بدون ارزیابی صحیح و استفاده از استانداردهای لازم به افراد یا شرکت‌ها اعطا کنند. این عمل می‌تواند به تجمیع بدهی‌های بدون وثیقه و به مرور منجر به ناترازی بانک شود. سوء مدیریت مالی و ریسک: سیاست‌های مدیریت مالی نامناسب و تصمیمات ضعیف در مورد کنترل ریسک مالی می‌تواند باعث ناترازی بانک شود. به عنوان مثال، عدم تمرکز بر مدیریت ریسک اعتباری، عدم پرداخت وام‌های بدون وثیقه و عدم اعمال سیاست‌های مناسب در مورد سرمایه‌گذاری‌ها می‌تواند این عامل را تشدید کند. نقص سرمایه و برنامه‌ریزی مالی نامناسب: کمبود سرمایه در بانک‌ها و عدم برنامه‌ریزی مالی مناسب می‌تواند به ناترازی بانکی منجر شود. عدم پرداخت توجه به نیازهای سرمایه‌گذاری، عدم تأمین مالی

مناسب و قرض های بدون سرمایه کافی ممکن است باعث افزایش خطر ناترازی شود . فساد و تقلب: عملیات مالی غیرقانونی، تلاش برای پنهان کردن خسارات یا سوءاستفاده از منابع بانک می تواند به ناترازی بانک منجر شود. این شامل تقلب در گزارش دهی مالی، پنهان کردن بدهی ها و خسارات، تضحیم ارقام و مشکوک بودن در سیستم های حسابداری است. عدم شفافیت و عدم افشاء اطلاعات: عدم افشاء صحیح و به موقع اطلاعات مالی و راهبردی می تواند باعث کاهش اعتماد عمومی و سرمایه گذاران در بانکی شود و در نتیجه به ناترازی منجر شود. شواهد نشان می دهد سیستم بانکی در کشور مبتلا به ناترازی پنهان به معنای شکاف بین دارایی و بدهی شده است. این مشکل از جهات مختلف در سطح بین المللی و در مقایسه با موارد مشابه، منحصر به فرد است.

خلاصه دارایی ها و بدهی های بانک ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی براساس آخرین گزارش بانک مرکزی در بهمن ۱۴۰۱ (جدول ۱) (هزار میلیارد ریال)

درصد تغییر	مانده در پایان				دارایی ها:	
	۹۸ به ۹۹	۱۴۰۰ به ۹۹	۱۴۰۱ بهمن	اسفند ۱۴۰۰		اسفند ۹۹
						دارایی های خارجی
۷۷	۵۴/۹	۱۷۰۷۹/۱	۱۶۲۶۷/۵	۹۱۹۲/۸	۳۶۰۶/۱	اسکناس و مسکوک
۶۴/۳	-۲۷	۱۰۹/۲	۱۱۱/۱	۶۷/۶	۵۲/۲	سپرده نزد بانک مرکزی
۳۳/۸	۳۴/۲	۶۹۰۲/۴	۵۰۶۴/۳	۳۷۸۶/۳	۲۰۸۸	بدهی بخش دولتی
۱۵/۹	۵۴	۵۷۷۸/۸	۴۷۷۱/۸	۴۱۱۶/۵	۱۴۹۰/۷	بدهی بخش غیر دولتی
۴۸/۶	۶۰/۴	۴۷۸۹۹	۳۵۷۵۸/۴	۲۴۰۶۵/۴	۱۰۲۵۶/۸	سایر دارائی ها
۲۶/۶	۲۳/۵	۲۴۸۱۹/۵	۱۸۷۷۳/۵	۱۴۸۳۲/۵	۷۹۲۵/۹	جمع
۴۴	۴۵/۴	۱۰۲۵۸۸	۸۰۷۴۶/۶	۵۶۰۶۱/۱	۲۵۴۱۹/۷	اقلام زیر خط
۷۴/۹	۵۸/۵	۲۴۰۳۷/۹	۱۷۵۸۳/۵	۱۰۰۵۴/۲	۴۵۴۳	جمع کل
۴۸/۷	۴۷/۴	۱۲۶۶۲۵/۹	۹۸۳۳۰/۱	۶۶۱۱۵/۳	۳۹۹۶۲/۷	بدهی ها :
						سپرده های بخش غیر دولتی
۳۹/۵	۴۳/۳	۵۹۹۵۹/۶	۴۷۴۶۰/۱	۳۴۰۲۶/۷	۱۷۰۰۸/۹	بدهی به بانک مرکزی
۲۴/۹	۶/۹	۳۴۴۰/۷	۱۴۶۳/۴	۱۱۷۱/۴	۵۹۲/۹	وام ها و سپرده های بخش دولتی
۳۷/۶	-۳۴/۶	۴۰۶/۱	۴۶۳	۳۳۶/۵	۵۷/۵	حساب سرمایه
-۱۳۶/۱	-۲۲	۲۶/۶	-۱۶۴/۸	-۶۹/۸	-۷۵۱/۶	وام ها و سپرده های ارزی
۶۸/۵	۶۲/۸	۱۴۰۸۹/۹	۱۳۵۱۱/۵	۸۰۱۹	۲۹۷۲/۲	سایر بدهی ها
۴۳/۲	۴۴/۴	۲۴۶۶۵/۱	۱۸۰۱۳/۴	۱۲۵۷۷/۳	۵۵۳۹/۸	جمع
۴۴	۴۵/۵	۱۰۲۵۸۸	۸۰۷۴۶/۶	۵۶۰۶۱/۱	۲۵۴۱۹/۷	اقلام زیر خط
۷۴/۹	۵۸/۵	۲۴۰۳۷/۹	۱۷۵۸۳/۵	۱۰۰۵۴/۲	۴۵۴۳	جمع کل
۴۸/۷	۴۷/۴	۱۲۶۶۲۵/۹	۹۸۳۳۰/۱	۶۶۱۱۵/۳	۳۹۹۶۲/۷	

خلاصه دارایی‌ها و بدهی‌های کل بانکهای غیر دولتی و مؤسسات اعتباری غیربانکی براساس آخرین گزارش بانک مرکزی در بهمن ۱۴۰۱ (جدول ۲) (هزار میلیارد ریال)

درصد تغییر	مانده در پایان					
	۹۸ به ۹۹	۱۴۰۱ به ۹۸	اسفند ۱۴۰۰	اسفند ۹۹	اسفند ۹۸	
						دارایی‌ها:
						دارایی‌های خارجی
						اسکناس و مسکوک
						سپرده نزد بانک مرکزی
						بدهی بخش دولتی
						بدهی بخش غیر دولتی
						سایر دارائی‌ها
						جمع
						اقلام زیر خط
						جمع کل
						بدهی‌ها:
						سپرده‌های بخش غیر دولتی
						بدهی به بانک مرکزی
						وام‌ها و سپرده‌های بخش دولتی
						حساب سرمایه
						وام‌ها و سپرده‌های ارزی
						سایر بدهی‌ها
						جمع
						اقلام زیر خط
						جمع کل

با توجه به بررسی به عمل آمده یکی از مشکلات ناترازی سیستم بانکی عدم تعادل در منابع و تسهیلات مالی بانک‌ها نسبت به تعهدات و سپرده‌های وارد شده می‌باشد. روشن است که علت ناترازی بانکها کاهش ارزش دارایی‌های بانکی و رشد فزاینده بدهی‌های بانکی می‌باشد. مهمترین عامل کاهش ارزش داراییهای بانکی، مطالبات معوق و لاوصول نظام بانکی است که عمده ترین دلایل ایجاد آن شرایط رکود حاکم بر کسب و کارها، آثار تحریم‌ها و نوسان‌های شدید ارزی، عدم بازپرداخت مطالبات پیمانکاران دولت، عدم رعایت بهداشت اعتباری و اختلاسات سیستم بانکی می‌باشد. عمده ترین دلایل رشد فزاینده بدهی‌های بانکی عدم کاهش نرخ سود سپرده‌ها متناظر با نرخ تورم، رقابت مخرب بانک‌ها، فعالیت غیر مجاز مؤسسات، انتشار اوراق مشارکت دولتی و بانک مرکزی با نرخ‌های بالا و نرخ بالای سود اسناد خزانه دولت می‌باشد.

همچنین با بررسی دقیق تر خلاصه دارایی ها و بدهی های بانکها و مؤسسات اعتباری غیربانکی در پایان سال ۱۴۰۰، در سمت دارایی ها مشاهده می شود که بدهی بخش دولتی با رشد ۴۸/۶ درصدی نسبت به اسفند سال ۱۳۹۹ به رقم ۳۵۷۵۸/۴ هزارمیلیارد ریال بالغ شده و سایر دارایی ها که شامل دارایی های ثابت می باشد با رشد ۲۶/۶ درصدی به مبلغ ۱۸۷۷۳/۵ هزار میلیارد رسیده که نشانه افزایش شایان توجه دارایی های غیر مولد است. در سمت چپ ترازنامه بانکها و مؤسسات اعتباری غیر بانکی نیز بدهی به بانک مرکزی با رشد ۲۴/۹ درصدی نسبت به سال گذشته به مبلغ ۱۴۶۳/۴ هزار میلیارد رسیده است این درحالی است که حساب سرمایه با رشد منفی ۱۳۶/۱- درصدی به ۱۶۴/۸- هزار میلیارد رسیده است که نشان از زیان انباشته بی رویه بانکها می باشد. (جدول شماره ۱)

با بررسی دقیق خلاصه دارایی ها و بدهی های کل بانکهای غیر دولتی و مؤسسات اعتباری غیربانکی در پایان سال ۱۴۰۰، در سمت دارایی ها مشاهده می شود که بدهی بخش دولتی با رشد ۱۰/۲ درصدی نسبت به اسفند سال ۱۳۹۹ به رقم ۲۵۲۹/۸ هزارمیلیارد ریال بالغ شده و سایر دارایی ها که شامل دارایی های ثابت می باشد با رشد ۱۶/۵ درصدی به مبلغ ۱۱۴۰۳/۳ هزار میلیارد رسیده که نشانه افزایش دارایی های غیر مولد است. در سمت چپ ترازنامه کل بانکهای غیر دولتی و مؤسسات اعتباری غیربانکی نیز بدهی به بانک مرکزی با کاهش ۲۵/۱- درصدی نسبت به سال گذشته به مبلغ ۴۷۵ هزار میلیارد رسیده است این درحالی است که حساب سرمایه با رشد مثبت ۱۴۴/۷ درصدی به ۴۰۹/۶ هزار میلیارد رسیده است. (جدول شماره ۲)

با مقایسه میزان بدهی بانکهای تجاری، تخصصی و غیر دولتی به بانک مرکزی در پایان سال ۱۴۰۰ به ترتیب به مبالغ ۴۹۶/۱، ۴۹۲/۳ و ۴۷۵ هزار میلیارد ریال مشخص می گردد که حدود این میزان بدهی به یک نسبت بوده است لکن نکته مهم این میزان بدهی در خصوص بانکهای تجاری در پایان سال ۱۳۹۹ مبلغ ۸۸/۵ هزار میلیارد ریال با رشد ۴۶۰/۶ درصدی در پایان سال ۱۴۰۰ به مبلغ ۴۹۶/۱ هزار میلیارد ریال رسیده است که این روند در بانکهای تجاری موجب افزایش رشد حدود ۲۵ درصدی برای کل نظام بانکی گردیده و یکی از عوامل ناترازی بانکها در سالهای اخیر می باشد که نیازمند ارائه راهکارهای مناسب برای برون رفت نظام بانکی از وضعیت فعلی می باشد.

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

ناترازی بانک به معنای عدم توازن بین دارایی ها و بدهی های یک بانک است. وقوع ناترازی در بانکها می تواند تأثیرات جدی بر منابع و تسهیلات مالی بانکها، به خصوص نسبت به تعهدات و سپرده ها داشته باشد. در زیر به برخی از اثرات ناترازی بانکها در این زمینه اشاره خواهیم نمود:

تأثیر بر تعهدات: ناترازی بانک ممکن است باعث افزایش تعداد بدهی ها و ناتوازی بین تعهدات بانک شود. این امر می تواند منجر به کاهش قابلیت پرداخت بدهی های بانک شده و باعث افزایش ریسک عدم پرداخت شود. در نتیجه می تواند به افزایش هزینه ها مرتبط با پرداخت بدهی های معوقه و احتمال از دست دادن بخشی از تعهدات منجر شود.

تأثیر بر سپرده‌ها: ناترازی بانک ممکن است باعث کاهش اعتماد سپرده‌گذاران به بانک شود. سپرده‌گذاران ممکن است نگران امنیت و قابلیت بازپرداخت سپرده‌های خود شوند و در نتیجه تمایل کمتری به واریز سرمایه در بانک را داشته باشند. این می‌تواند باعث کاهش منابع مالی بانک شده و در نهایت تحقق تعهدات ناممکن شود. اثرات روی شرایط تسهیلات مالی: ناترازی بانک می‌تواند تأثیر زیادی بر شرایط تسهیلات مالی بانک‌ها داشته باشد. بانک‌ها در صورت ناترازی ممکن است برای پرداخت بدهی‌ها و حفظ پایداری مالی، نیاز به جذب منابع جدید داشته باشند. اما با توجه به نداشتن تعهدات قابل قبول و ناتوانی درایی‌ها، تسهیلات مالی را جدیدی به راحتی دریافت نمی‌کنند. این می‌تواند باعث کاهش توانایی بانک در ارائه تسهیلات به صنعت و سایر بخش‌های اقتصادی شود.

تأثیر بر سیستم بانکی: ناترازی دارای تأثیرات منفی بر سیستم بانکی به طور کلی داشته باشد. اگر یک بانک بزرگ با مشکلات ناترازی روبرو شود، این امر می‌تواند منجر به افزایش ریسک سیستمی و عدم اعتماد عمومی می‌گردد.

مبانی نظری ناترازی بانکی در کشور می‌تواند بر اساس تئوری‌های عمومی ناترازی بانکی و شرایط خاصی که در ایران وجود دارند، توضیح داده میشود. در ادامه برخی از مبانی نظری ناترازی بانک‌ها را در کشور بیان می‌گردد:

تئوری‌های عمومی ناترازی بانک‌ها شامل توضیحات و فرضیات مختلفی است که تلاش می‌کنند برای درک علل و پیامدهای ناترازی بانک‌ها، الگوها و رویدادهای مرتبط را توضیح دهند. برخی از تئوری‌های عمومی ناترازی بانک‌ها شامل موارد ذیل می‌باشد:

تئوری نظام مالی: این تئوری بر اساس ایده ناترازی بانکی به عنوان یک پدیده طبیعی در سیستم مالی استوار است. طبق این تئوری، بانک‌ها با توجه به نیازهای مالی جامعه و مشتریان خود، اقدام به قرض دادن و ایجاد ناترازی می‌کنند. این تئوری دیدگاهی مثبت نسبت به ناترازی بانک‌ها دارد و آن را بخشی از عملکرد طبیعی سیستم مالی می‌داند.

تئوری معاملات وینتر: این تئوری بر اساس نظریه عقب‌نگرانی (retrospective) استوار است و بر این فرضیه تمرکز دارد که بانک‌ها در شرایط ناتوانی مالی خود، به دنبال ایجاد سود سریع هستند و این منجر به رفتارهای پرخطر و ناترازی می‌شود. این تئوری به تصمیم‌گیری نیروهای درونی بانک‌ها و تأثیر آن در عملکرد آنها توجه می‌کند.

تئوری حامل‌های لازم: این تئوری که بیشتر به نحوه تأمین منابع مالی بانک‌ها توجه دارد، بر این اصل استوار است که بانک‌ها برای تأمین سرمایه و منابع مالی خود، به صورت مداوم به سمت ریسک‌های بیشتر حرکت می‌کنند و این می‌تواند منجر به ناترازی شود.

این تئوری‌ها فقط برخی از مثال‌های تئوری‌های عمومی ناترازی بانک‌ها هستند و در واقع توضیح کامل و جامع درباره علل و پیامدهای ناترازی بانکی هنوز موضوعی پژوهشی است و محققان همچنان در این حوزه فعالیت می‌کنند.

پیشینه مطالعات بین المللی

مطالعات بین المللی درباره ناترازی بانکها به عنوان یک مسئله رایج و مهم در حوزه بانکداری و اقتصاد، بسیار فراوان است. این مطالعات به بررسی علل، پیامدها و راهکارهای مرتبط با ناترازی بانکی می پردازند. در زیر به برخی از مطالعات بین المللی مشهور در این زمینه اشاره خواهیم نمود:

(۱) "مطالعه بین المللی روند ناترازی بانکی" از میشل تایلور و همکاران (۲۰۰۸): این مطالعه بر روی داده های ۲۶۶ بانک در ۵۱ کشور در طول دوره ۱۹۹۳-۲۰۰۲ انجام شده است. نتایج نشان می دهد که عواملی مانند سیاست های مالیاتی، نظارت مقتضی و عدم استقلال بانک مرکزی از عوامل موثر در بروز ناترازی بانکی هستند.

(۲) "اثرات فرهنگ سازمانی بر ناترازی بانکی: مطالعه مقایسه ای بین کشوری" از جولین پوسترل و همکاران (۲۰۱۳): این مطالعه مقایسه ای بر روی بانکها در ۴۲ کشور صورت گرفته است. نتایج نشان می دهد که عوامل فرهنگی مانند تعهد به اصول اخلاقی، شفافیت و حساسیت قوی می توانند تأثیر مهمی در کاهش ناترازی بانکی داشته باشند.

(۳) "ناترازی بانکی و رشد اقتصادی" از جیمز بارتون و جان سترادر (۲۰۰۴): این مطالعه رابطه بین ناترازی بانکی و رشد اقتصادی را بررسی می کند. نتایج نشان می دهد که ناترازی بانکی منجر به کاهش رشد اقتصادی می شود و ثبات بانکی و اعتماد عمومی را تضعیف می کند.

(۴) گزارش اصلاح نظام مالی بانکی

"(The Report on the Reform of the International Monetary and Financial Systems)"

این گزارش که در خصوص ناترازی بانکها در کشور ایران نیز تعدادی مطالعه و پژوهش انجام شده است.

پیشینه مطالعات داخلی

ناترازی بانکی یک مسئله مهم در صنعت بانکداری است و تحقیقات و مطالعات بسیاری در این زمینه در داخل کشور انجام شده است. برخی مطالعات و پژوهش های جدید در این زمینه در داخل کشور صورت پذیرفته است بشرح ذیل می باشد:

(۱) "سنجش وضعیت ناترازی بانکهای ایران با استفاده از الگوریتم تصمیم گیری تحلیل سلسله مراتبی"، از جواد همتی و همکاران (۱۳۹۸): این مطالعه با استفاده از روش تحلیل سلسله مراتبی (AHP)، وضعیت ناترازی بانکهای ایران را بررسی کرده و عوامل مؤثر بر ناترازی بانکی را شناسایی کرده است.

(۲) "تحلیل چابکی بانکها و ارتباط آن با عوامل ریسک و ناترازی"، از محمد حسن عقیلی و همکاران (۱۳۹۶): این پژوهش به بررسی رابطه بین چابکی بانکها و عوامل ریسک و ناترازی می پردازد و نتایج نشان می دهد که افزایش چابکی بانکها باعث کاهش ناترازی آنها می شود.

(۳) "بررسی تأثیر جریان نقدینگی بر ناترازی بانکهای ایران: الگوی GMM"، از حکمت امامی و همکاران (۱۳۹۵): این پژوهش با استفاده از روش GMM، تأثیر جریان نقدینگی بر ناترازی بانکهای ایران را بررسی

می‌کند و نتایج نشان می‌دهد که جریان نقدینگی معکوس و مستقیم تأثیر معناداری در ناترازی بانکها دارد.

(۴) "بررسی تأثیر مدیریت سرمایه بر ناترازی بانکهای ایران"، از علی دلاور و همکاران (۱۳۹۴): این مطالعه به تحلیل تأثیر مدیریت سرمایه بر ناترازی بانکهای ایران می‌پردازد و نتایج نشان می‌دهد که مدیریت سرمایه مناسب می‌تواند باعث کاهش ناترازی بانکی شود.

(۵) "راهکارهای بازسازی مالی بانکها در ایران"، از محمدهاشم بت شکن و محمدصادق عبدالهی پور (۱۳۹۹) ، از نتایج این مقاله که بر این اساس، فهرست نهایی راهکارهای استخراج شده شامل تعیین تکلیف بانکهای ناسالم با اضافه برداشت بالا، ارتقای نظام نظارت بانک مرکزی بر بانکها، تعیین تکلیف اموال مازاد بانکها و بهینه‌سازی شبکه شعب، کاهش مطالبات غیرجاری بانکها و دستة حاکمیتی، سیاست‌گذاری و مقرراتی می‌باشد نام برد .

روش شناسی تحقیق

حل ناترازی بانکی یک مسئله پژوهشی پیچیده است که در طول سالها توسط اندازه‌گیری، تجزیه و تحلیل، و بهبود روش‌های مختلف مورد مطالعه قرار گرفته است. در زیر به برخی از روش‌های پژوهشی مورد استفاده در حل ناترازی بانکها خواهیم نمود :

(۱) تجزیه و تحلیل مالی: یکی از روش‌های مهم در حل ناترازی بانکی تجزیه و تحلیل مالی است. این روش شامل بررسی صورت‌های مالی بانک، شناسایی علل ناترازی، تحلیل نقاط ضعف و قوت مالی بانک و پیشنهاد راهکارهای بهبود است.

(۲) استفاده از مدل‌های ریاضی: مدل‌های ریاضی می‌توانند در تحلیل و پیش‌بینی ناترازی بانکها مفید باشند. این مدل‌ها معمولاً بر اساس داده‌های تاریخی و شاخص‌های مالی ساخته می‌شوند و به عنوان ابزارهای پیش‌بینی استفاده می‌شوند.

(۳) استفاده از روش‌های هوش مصنوعی: روش‌های هوش مصنوعی می‌توانند در تجزیه و تحلیل داده‌های بزرگ و پیچیده مالی مورد استفاده قرار گیرد. الگوریتم‌های یادگیری ماشین، شبکه‌های عصبی و الگوریتم‌های کاوش داده می‌توانند در شناسایی الگوها و روندهای ناترازی بانکی مفید باشند.

(۴) روش‌های آماری: روش‌های آماری نیز می‌توانند در حل ناترازی بانکها مورد استفاده قرار گیرند. مثلاً، روش‌های تحلیل خوشه‌بندی و تحلیل عاملی می‌توانند به شناسایی الگوها و روندهای مرتبط با ناترازی کمک کنند.

(۵) استفاده از داده‌های شبکه بزرگ: با توجه به حجم عظیم داده‌های خرده‌فروشی و معاملات بانکی، استفاده از داده‌های شبکه بزرگ (Big Data) می‌تواند در تحلیل و پیش‌بینی ناترازی بانکها اثربخش باشد. الگوریتم‌های پیشرفته تحلیل داده و مدل‌های پیش‌بینی می‌توانند از این داده‌ها بهره‌برداری کنند.

حل ناترازی بانکی به معنای تعادل سازی دارایی‌ها و بدهی‌های یک بانک است.

هدف اصلی این پژوهش بررسی راهکارهای اجرایی برای حل ناترازی بانکها در ایران می باشد و ما در این پژوهش روش تجزیه و تحلیل مالی در حل ناترازی بانکها به منظور تشخیص و رفع مسائل مالی و ناترازی های موجود در عملکرد بانکها استفاده نموده ایم که شامل چندین مرحله می باشد که به شرح آنها خواهیم پرداخت . مرحله نخست این جمع آوری داده ها می باشد که در این مرحله، اطلاعات مالی و عملکرد بانکها از منابع مختلف مانند صورت های مالی، گزارشات سالانه، گزارشات مدیریت و سایر منابع مرتبط جمع آوری می شود در مرحله دوم تجزیه و تحلیل داده ها صورت می پذیرد که پس از جمع آوری داده ها، آنها بررسی و تجزیه و تحلیل می شوند. این فرآیند شامل بررسی نقاط قوت و ضعف بانک، شناسایی الگوها و روندهای مالی، تحلیل نسبت های مالی و ارزیابی عملکرد بانک در مقایسه با استانداردها و صنعت می باشد . در مرحله سوم عوامل شناسایی ناترازی ها بانکها بررسی خواهد گردید که در این مرحله، ناترازی ها و مسائل مالی موجود در عملکرد بانک شناسایی می شوند. این مسائل می توانند شامل عدم تطابق با قوانین و مقررات، نقض استانداردهای حسابداری، ریسک های مالی، نقص در سیستم کنترل داخلی و سایر موارد مرتبط باشند . در مرحله بعد علل ناترازی بانکها تحلیل خواهد گردید که پس از شناسایی ناترازی ها، علل و عوامل موجب آنها تحلیل می شوند. این فرآیند شامل بررسی عوامل داخلی و خارجی مانند سیاست های مدیریتی، شرایط اقتصادی، رقابت در صنعت بانکداری و سایر عوامل مرتبط است . مرحله پنجم شامل تدوین راهکارها می باشد که پس از تحلیل علل ناترازی بانکها ، راهکارهای مناسب برای حل مسائل مالی و ناترازی بانکها تدوین می شود. این راهکارها ممکن است شامل بهبود سیستم کنترل داخلی، تغییر در سیاست های مدیریتی، افزایش سرمایه یا تغییرات دیگر در عملکرد بانک باشد. مرحله نهائی پیاده سازی راهکارها می باشد که در این مرحله، راهکارهای تدوین شده در عمل پیاده سازی می شوند. این شامل اجرای تغییرات مورد نیاز در سیستم ها، فرآیندها و سیاست های بانک می باشد .

مدل تحقیق

یافته های تحقیق

راهکارهای بازسازی مالی بانک‌ها به منظور رفع ناترازی و بهبود وضعیت آنها شامل ۶ مورد می باشد که بشرح ذیل دسته بندی گردیده است :

دسته بندی راهکارهای رفع ناترازی بانکها (جدول ۳)

دسته بندی	راهکار
تقویت سرمایه	بانک‌ها می‌توانند سرمایه خود را افزایش داده و ناترازی‌های موجود را پوشش دهند. این اقدام می‌تواند از طریق جذب سرمایه از سرمایه‌گذاران جدید، افزایش سهامداری فعلی یا استفاده از سایر منابع تأمین سرمایه صورت بگیرد .
اصلاح مدیریت عملیات	بررسی و بهبود فرآیندهای عملیاتی در بانک می‌تواند به کاهش هزینه‌ها و بهبود بهره‌وری منجر شود. افزایش کیفیت مدیریت ریسک، بهبود سیستم کنترل داخلی و بهبود الگوهای مدیریتی از دیگر اقدامات قابل انجام است.
بهبود کیفیت دارایی‌ها	بانکها باید داراییهای خود را مورد بررسی دقیق قرار داده و از کیفیت آنها اطمینان حاصل کنند. این عامل ارزیابی صحیح اعتباردهی، کاهش دارایی‌های نامناسب و تنوع سبد دارایی است
تسهیل فرآیند تصفیه	بانک ممکن است نیاز به فروش دارایی‌های غیرضروری یا غیرسودآور داشته باشد تا منابع مالی را افزایش داده و ناترازی را کاهش دهد. این فرآیند می‌تواند شامل فروش اموال، دارایی‌های غیرعملیاتی، پروژه‌های ناموفق و سهام‌ها باشد.
بهبود مدل تجاری	بانک‌ها می‌توانند مدل تجاری خود را بازنگری کرده و بهبود بخش‌هایی که عملکرد ضعیفی دارند را هدف قرار دهند. این ممکن است شامل تغییر در ترکیب محصولات و خدمات، تمرکز بر بازارهای جدید، کاهش هزینه‌ها و بهبود درآمدزایی باشد.
تقویت نظارت	بانکها باید سیستم‌های نظارت خود را تقویت کنند تا بتوانند به طور مداوم عملکرد و ریسکهای خود را ارزیابی کنند. این شامل تقویت نظارت داخلی، افزایش همکاری با سازمانهای نظارتی و اجرای قوانین ومقررات مربوطه است.
تقویت روابط با مشتریان	بهبود خدمات و رضایت مشتریان می‌تواند به جذب مشتریان جدید، افزایش حجم منابع و بهبود نمودار سوددهی کمک کند. برای این منظور، بانک‌ها می‌توانند روش‌های ارتباطی مؤثرتر را با مشتریان به کار بگیرند و خدمات خود را بهبود بخشند.
کاهش مطالبات غیر جاری	بازبینی کیفیت داراییها در بانکها و مؤسسات اعتباری (AQR) به منظور برآورد صحیح مطالبات غیرجاری و اصلاح و روزآمد کردن مقررات ناظر بر طبقه بندی داراییها، ذخیره گیری و حذف مطالبات مشکوک الوصول در بانکها و تبدیل کردن اوراق بهادار به داراییهای غیرنقد، تسویه بدهی دولت به سیستم بانکی در قالب عرضه اوراق صکوک میان مدت در بازار و پیش بینی برنامه بازپرداخت در لویح بودجه و درجه بندی اعتباری بانکها و به دنبال آن تنزل درجه بانکهای ریسک آفرین

دسته بندی	راهکار
بهبود مدیریت ریسک	بانکها باید سیستم های مدیریت ریسک قوی را پیاده کنند. این شامل شناسایی، اندازه گیری، کنترل و مدیریت ریسکهای مختلف مانند ریسک اعتباری، ریسک بازار و ریسک عملیاتی است.
تعیین تکلیف بانکهای ناسالم با اضافه برداشت بالا	در اختیار قرار گرفتن اداره امور بانکها و مؤسسات اعتباری با زیان انباشته و اضافه برداشت بالا از طریق تعیین هیئت سرپرستی و انحلال و تصفیه بانکها و مؤسسات اعتباری با زیان انباشته و اضافه برداشت بالا و نجات نهادهای مالی دارای اهمیت سیستمی از طریق تزریق مشروط سرمایه نقدی به آنها در قبال دریافت سهام ممتاز
تسهیل دریافت بدهی ها	بررسی سیاست های اعطای و بازپرداخت وامها، اصلاح فرآیندهای مربوط به دریافت بدهی ها و اعمال دقیق تر تدابیر قانونی برای مواجهه با طرفین بدهکار می باشد.

نتیجه گیری

این پژوهش در راستای تبیین شناسائی علل ناترازی بانکها و بررسی و تاثیرات آن بر سیستم مالی و ارائه راهکارهای مناسب در حل این موضوع می باشد که فهرست راهکارهای اجرایی برای حل ناترازی بانکها شناسائی شده و بر اساس اطلاعات منتشر شده بانک مرکزی ج.ا.ا. و مطالعات کتابخانه ای و استفاده از نظر خبرگان صنعت بانکداری ارائه گردید. بر اساس این پژوهش تقویت سرمایه با کسب بالاترین رتبه نظرسنجی خبرگان می تواند مهمترین راهکار در حل ناترازی بانکها باشد که بانکها می توانند سرمایه خود را افزایش داده و ناترازی های موجود را پوشش دهند. این اقدام می تواند از طریق جذب سرمایه از سرمایه گذاران جدید، افزایش سهامداری فعلی یا استفاده از سایر منابع تأمین سرمایه به صورت وجه نقد صورت بگیرد. راهکار دیگری که در حل ناترازی بانکها پیشنهاد میگردد اصلاح مدیریت عملیات بانک از طریق بررسی و بهبود فرآیندهای عملیاتی می تواند به کاهش هزینه ها و بهبود بهره وری منجر شود. افزایش کیفیت مدیریت ریسک، بهبود سیستم کنترل داخلی و بهبود الگوهای مدیریتی از دیگر اقدامات قابل انجام است. بر اساس اظهار نظر خبرگان راهکار سوم در حل موضوع، بهبود کیفیت دارایی های بانکها می باشد که بانکها باید داراییهای خود را مورد بررسی دقیق قرار داده و از کیفیت آنها اطمینان حاصل نمایند. این عامل ارزیابی صحیح اعتباردهی، کاهش دارایی های نامناسب و تنوع سبد دارایی است. بر اساس نظر خبرگان صنعت بانکداری و جمع آوری داده ها و تجزیه و تحلیل آنها راهکارهای تسهیل فرآیند تصفیه و فروش دارایی های غیر ضروری یا غیر سودآور بانکها، بازنگری و بهبود مدل تجاری، تقویت سیستم نظارت بمنظور ارزیابی مداوم و عملکرد بانکها، بهبود و تقویت روابط با مشتریان بمنظور جذب منابع و نقدینگی، بهبود مدیریت ریسک و تسهیل دریافت بدهی ها با یک امتیاز یکسان و اختلاف جزئی در یک سطح بعنوان راهکارهای حل ناترازی بانکها ارائه گردیده است. راهکار دیگری که مدنظر خبرگان می باشد کاهش مطالبات غیر جاری بازبینی کیفیت داراییها در بانکها و مؤسسات اعتباری (AQR) به منظور برآورد صحیح مطالبات غیر جاری و اصلاح و روزآمد کردن مقررات ناظر بر طبقه بندی داراییها، ذخیره گیری و حذف مطالبات مشکوک الوصول در بانکها و تبدیل کردن اوراق بهادار به داراییهای غیرنقد، تسویه بدهی دولت به سیستم بانکی در قالب عرضه اوراق صکوک میان مدت در

بازار و پیش بینی برنامه بازپرداخت در لویح بودجه و درجه بندی اعتباری بانکها و به دنبال آن تنزل درجه بانکهای ریسک آفرین می باشد. درنهایت،

تعیین تکلیف بانکهای ناسالم با اضافه برداشتهای بالا است. راهکار نجات نهادهای مالی دارای اهمیت سیستمی از طریق تزریق مشروط سرمایه نقدی به آنها درقبال دریافت سهام ممتاز می باشد. این راهکار سابقه اجرایی در نظام بانکی کشور را ندارد اما راهکار جایگزین برای اعطای خط اعتباری به بانکها یا اضافه برداشت آنها است. مزیت این امر آن است که باعث انباشته شدن قسمت بدهیها در ترازنامه بانک نمی شود و علاوه بر کمک به خروج از بحران مالی، در ازای دریافت منابع مالی مذکور، بخشی از سهام آن بانک به بانک مرکزی یا نهادی که این منابع را به بانک تزریق کرده است، واگذر میشود. با توجه به پیامدهای منفی و مخاطره آمیز ناترازی بانکها بر نظام بانکی و اقتصاد کلان کشور، این پژوهش علاوه بر بررسی علل ناترازی بانکها، راهکارهایی جهت اصلاح ناترازی بانکها مورد بررسی قرار داده است و در پایان پیشنهاد می گردد که راهکارهای مطرح شده به تنهایی نمی تواند جهت اصلاح ناترازی بانکها بکار رود و اتخاذ یک راهبرد ترکیبی و اقدامات اصلاحی ساختار مالی و عملیاتی نظام بانکی در پژوهش های آتی مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد.

فهرست منابع

- امامی حکمت و همکاران (۱۳۹۵)، مقاله بررسی تأثیر جریان نقدینگی بر ناترازی بانکهای ایران: الگوی GMM، نشریه تحقیقات حسابداری، شماره ۳۷، صفحات ۱۱۱-۹۲
- اختیاری، م. و عالم تبریز، (۱۳۹۴)، بهینه سازی پرتفوی منابع و مصارف بانکها با استفاده از برنامه ریزی خطی، نشریه چشم انداز مدیریت مالی، شماره ۳۱، صفحات ۱۵۸-۱۳۵
- بت شکن محمدرضا - عبدالهی پور محمدصادق (۱۳۹۹)، راهکارهای بازسازی مالی بانکها در ایران، نشریه مدیریت دارایی و تامین مالی، شماره ۴،
- بدری احمد - زمان زاده حمید (۱۳۹۶)، تحلیل آثار ناترازی ترازنامه نظام بانکی بر متغیرهای پولی و راهکارهای تعدیل این ناترازی، فصلنامه پژوهش های پولی و بانکی، شماره ۳۴، صفحات ۶۲۱-۶۵۶
- دلور علی و همکاران (۱۳۹۴)، بررسی تأثیر مدیریت سرمایه بر ناترازی بانکهای ایران، فصلنامه اقتصاد مالی، شماره ۴۰، صفحات ۹۸-۱۱۷
- چالاکي پری - حیدری مهدی - داداش زاده عزیز (۱۳۹۵)، بررسی عوامل تأثیرگذار بر نقدینگی بانکها و موسسه‌های مالی اعتباری ایران، فصلنامه علمی راهبرد مدیریت مالی، شماره ۱، صفحات ۷۶-۵۹
- رستمی محمدرضا - نبی زاده احمد - شاهی زهرا (۱۳۹۷)، بررسی عوامل مؤثر بر ریسک اعتباری بانکهای تجاری ایران با تأکید بر عوامل خاص بانکی و کلان اقتصادی، نشریه مدیریت دارایی و تامین منابع، شماره چهارم، صفحات ۷۹-۹۲
- طالبی، م (۱۳۹۵)، شناسایی و ارزیابی عوامل مؤثر بر چالش های نظام بانکی، نشریه بهبود مدیریت، شماره ۱۰، صفحات ۱۳۱

- همتی جواد و همکاران (۱۳۹۸) ، سنجش وضعیت ناترازی بانکهای ایران با استفاده از الگوریتم تصمیم‌گیری تحلیل سلسله مراتبی ، نشریه بهبود مدیریت ، شماره ۲۵ ، صفحات ۱۵۲
- Abollahi Poor, M. S. (۲۰۱۹). The crossing of banking system. Donya-ye Eghtesad (Economic World) Newspaper. ۴۷۷۹: ۱۲-۱۳
- Alexander, K. (2009). Bank resolution regimes: Balancing prudential regulation and shareholder rights. *Journal of Corporate Law Studies*. 9(1): 61-93. DOI: 10.5167/uzh-71494.
- Bengtsson, E. (2013). Shadow banking and financial stability: European money market funds in the global financial crisis. *Journal of International Money and Finance*. 32: 579-594. DOI: Central Bank of Iran (2019), *Monthly Reports*. 97(12)
- Tehrani, R., Mirlahi, S. M., Mehrara, M., & Lotfi G., M. (2019). The effect of contractual rewards on non-maturing deposits and bank funding stability (case study: Bank Mellat). *Journal of Asset Management and Financing*. 7(1): 45-62.
- Mele, A., & Stefanski, R. (2016). Velocity in the Long Run: Money and Structural Transformation. School of Economics and Finance Discussion Paper No. 1610, University of St Andrews.
- Xuan, V. O. (2018). Bank lending behavior in emerging markets. *Journal of Finance Research Letters*. 61: 1-14 .

The trend of banks' disharmony in financial systems, factors, effects and solutions

Abbas Salehi Fard

Department of Humanities, Shahr-e-Quds Azad University, Tehran , Iran
salehifarda@yahoo.com

Hamid Reza Kordlouei

Department of Management and Accounting, Islamshahr Azad University, Tehran , Iran.
hamidreza.Kordloueie@gmail.com

Abstract

Bank imbalance refers to a situation in which the financial resources and facilities of banks are unbalanced compared to the obligations and deposits received by banks. In other words, banking imbalance can be described as an imbalance between the assets and liabilities of banks. The occurrence of a mismatch in banks can have serious effects on the resources and financial facilities of banks, especially in relation to obligations and deposits. The main objective of this research is to investigate the implementation solutions to solve the problems of banks' mismatches in Iran. First, a general picture of the problems will be presented with a general review of the imbalance of banks based on the studies conducted in the Central Bank of Iran and the information provided. In the following, financial information and bank performance are collected from various sources such as financial statements, annual reports, management reports and other related sources. In the following, the collected data will be analyzed and the factors of banks' imbalances will be identified and analyzed, and then the initial list of solutions to solve the banks' imbalances will be compiled, and finally, the compiled solutions will be implemented.

Key words: banks imbalance; Financial systems, bank assets and liabilities